

AANMOEDIGEN VAN GETUIGENISSEN VIA BESCHERMINGSMAATREGELEN EN HET GEBRUIK VAN AUDIOVISUELE COMMUNICATIEMIDDELEN

Nathalie SIRON, Gert VERMEULEN en Brice DE RUYVER*

1. Inleiding

De strijd tegen de georganiseerde criminaliteit wordt door de Europese Unie, de Raad van Europa, de Verenigde Naties en de G8 als een prioriteit beschouwd. Talrijke internationale rechtsinstrumenten roepen de lidstaten ertoe op het getuigen tegen criminele organisaties aan te moedigen door bescherming te voorzien voor getuigen, onder meer door het verhoor op afstand met behulp van audiovisuele methodes mogelijk te maken. Bovendien dwingt de toenemende internationale dimensie van misdrijven in het algemeen tot het zoeken naar meer eenvoudige manieren om personen over de grenzen heen te laten getuigen in strafrechtelijke zaken. In deze gevallen kan men door het organiseren van verhoren via een video- of teleconferentie heel wat tijd en kosten besparen.

Ook in het Federaal veiligheids- en detentieplan wordt de strijd tegen de georganiseerde criminaliteit als een prioriteit beschouwd. Het invoeren van mechanismen met het oog op het aanmoedigen van getuigenissen krijgt er ruime aandacht. Een eerste aanzet hiertoe werd afgelopen maand alvast gegeven met de goedkeuring van het wetsontwerp betreffende de anonieme getuigen in de Kamercommissie Justitie. Inderdaad kan het verlenen van anonimiteit aan een getuige in bepaalde gevallen een voldoende vorm van bescherming uitmaken. Vaak zal dit echter niet het geval zijn, omdat met name de aard en inhoud van de door de getuige gegeven inlichtingen zelf zijn identiteit zullen verraden. In dergelijk geval moet het mogelijk zijn de getuige fysieke bescherming te bieden.

In opdracht van het Ministerie van Justitie werd een onderzoek terzake uitgevoerd door de Universiteit Gent, in samenwerking met de Université Libre de Bruxelles. Zowel nationale als internationale regelgeving, beleidsdocumenten en literatuur werden bestudeerd. Voor het ontwerpen van een realistische getuigenbeschermingsregeling werd bovendien zeer waardevolle informatie geput uit talrijke interviews, voornamelijk uitgevoerd tijdens studiebezoeken in Italië en de Verenigde Staten. Aan de hand van een gesprek met het (toenmalige) Centraal Bureau der Opsporingen werd een beter zicht verkregen op de reeds bestaande praktijk in België op het vlak van getuigenbescherming. Ten slotte werd ook rekening gehouden met de aanwijzingen geformuleerd door de begeleidingscommissie op 29 mei 2000 op het kabinet van de Minister van Justitie en door de

* De auteurs zijn respectievelijk assistent, docent en hoogleraar strafrecht aan de Universiteit Gent, en verbonden aan de Onderzoeksgroep Drugbeleid, Strafrechtelijk Beleid en Internationale Criminaliteit van dezelfde Universiteit (URL: www.law.rug.ac.be/crim/researchgroup).

werkgroep getuigenbeschermingscommissie, ingesteld door de Minister van Justitie en samengekomen op 30 juni en 7 september 2000.

Op basis van dit alles werd gepoogd een aantal evenwichtige voorstellen te formuleren voor een werkbare Belgische regeling in dit verband.¹ Hierbij werd niet alleen effectiviteit nagestreefd, doch werd eveneens betracht om maximale waarborgen te bieden voor de rechten van de verdediging, o.m. door te zorgen voor de nodige transparantie. Ook werd aandacht besteed aan garanties voor een uniforme toepassing van de voorgestelde maatregelen teneinde de rechtszekerheid te bevorderen.

2. Internationaal kader

2.1. VERENIGDE NATIES

Artikel 18 van het Verdrag tegen georganiseerde transnationale criminaliteit creëert een verplichting voor de lidstaten om effectieve maatregelen te nemen teneinde te voorzien in een bescherming tegen wraakneming en intimidatie voor getuigen in strafzaken alsmede, indien nodig, voor hun verwanten en andere naaste personen. De te nemen maatregelen omvatten onder meer de creatie van procedures om deze personen fysiek te beschermen, zoals relocatie, en het voorzien van bewijsregels die toelaten getuigenissen op zo'n manier af te nemen dat de veiligheid van de getuigen verzekerd wordt, inzonderheid met gebruik van communicatietechnologie zoals videolinks en andere adequate middelen. Ten slotte worden de lidstaten aangespoord om overeenkomsten aan te gaan met andere staten om personen te reloceren.

De respectieve statuten en procedure- en bewijsreglementen van de twee ad-hoctribunalen van de Verenigde Naties (ex-Joegoslavië² en Rwanda³) voorzien in de mogelijkheid tot bescherming van slachtoffers en getuigen tijdens de rechtszitting, zoals zitting achter gesloten deuren, het gebruik van een gesloten éénrichtings televisiecircuit en beeld- of stemvervorming. Getuigenissen mogen, in uitzonderlijke gevallen en in het belang van justitie, tevens afgelegd worden per videoconferentie. In beide gevallen is er een 'Victims and Witness Section' opgericht welke heeft ingestaan voor de relocatie van getuigen die niet konden terugkeren naar hun woonplaats na het afleggen van hun getuigenissen uit vrees voor wraakacties.

Ook conform het Ontwerpstatuut van het permanent Internationaal Strafhof zal het hof alle noodzakelijke maatregelen treffen om de beklaagden, slachtoffers

1. Zie uitgebreid: N. SIRON, G. VERMEULEN, B. DE RUYVER, PH. TRAEST en A. VAN CAUWENBERGE, *Bescherming van en samenwerking met getuigen*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2000, 188 p.

2. G. VERMEULEN en T. VANDER BEKEN, *Compendium, Statuut van het Internationaal Tribunaal voor Ex-Joegoslavië, Bijlage bij Resolutie 827* (1993), I.B.5, 22 maart 1996, Brugge, Vandenbroele; Rules of Procedure and Evidence, http://www.un.org/icty/basic/rpe/IT32_rev16.htm, 19 oktober 1999.

3. G. VERMEULEN en T. VANDER BEKEN, *Compendium, Statuut van het Internationaal Tribunaal voor Rwanda, Bijlage bij Resolutie 955* (1994), I.B.5, 22 maart 1996, Brugge, Vandenbroele; United Nations, International Criminal Tribunal for Rwanda. Rules of Procedure and Evidence, <http://www.ictt.org/rules.html>, 19 oktober 1999.

en getuigen te beschermen.⁴ Hiertoe zal er binnen de griffie een 'Victims and Witnesses Unit' opgezet worden.⁵ Onder bepaalde voorwaarden kan toegestaan worden dat een getuige zijn verklaringen aflegt d.m.v. een video- of teleconferentie of dat een vooraf opgenomen getuigenis van de getuige wordt gebruikt.

2.2. G8

Overeenkomstig de aanbevelingen welke de G8⁶ in 1996 formuleerde met het oog op een efficiënte bestrijding van de transnationale georganiseerde criminaliteit,⁷ zouden de staten een effectieve bescherming moeten voorzien voor personen die informatie of bewijs hebben geleverd of toegezegd te zullen leveren, of aan personen die deelnemen aan of toegezegd hebben te zullen deelnemen aan de opsporing of vervolging van een misdrijf, en aan de familieleden en naasten van die personen die bescherming behoeven wegens het risico voor de veiligheid van hun persoon. Zulke methodes zouden onder meer het gebruik van telecommunicatiemethodes bij het getuigen kunnen omvatten. Ook om de moeilijkheden te overwinnen die thans rijzen bij het afnemen van getuigenissen van personen die zich niet bevinden in de vervolgende staat, zou aandacht moeten geschonken worden aan het gebruik van moderne technologieën zoals videolinks. Ten slotte wordt bepaald dat de staten wederzijdse regelingen zouden moeten treffen voor de bescherming van getuigen en andere personen die gevaar lopen.

2.3. RAAD VAN EUROPA

Aanbeveling R (97) 13 inzake intimidatie van getuigen en de rechten van de verdediging⁸ roept de lidstaten van de Raad van Europa op om een aantal principes in hun nationale wetgeving op te nemen om te verzekeren dat getuigen vrijelijk en zonder enige vorm van intimidatie kunnen getuigen. Er dient een bescherming van getuigen, hun verwanten en andere naaste personen georganiseerd te worden vóór, tijdens en na het strafproces. De aanbeveling somt een aantal maatregelen op die zouden moeten worden genomen wanneer getuigenissen worden afgelegd tegen criminele organisaties, waaronder de geheimhouding van de identiteit van de getuige tot in de laatst mogelijke fase van de procedure,

4. INTERNATIONAL LAW COMMISSION, Draft Statute for an International Criminal Court, Report of the International Law Commission, 46th session, U.N.G.A.O.R., 49th session, Supp. N° 10, UN Doc. A/49/10, 1994.

5. UNITED NATIONS, Rome Statute of the International Criminal Court, Rome, 15 juni-17 juli 1998, UN Doc. A/CONF.183/9, 17 juli 1998.

6. I.e. de groep van de zeven voornaamste industrielanden en Rusland. Voor de evolutie van de samenstelling en de oriëntatie van de G8, zie: G. VERMEULEN, *Wederzijdse rechtshulp in strafzaken in de Europese Unie: naar een volwaardige eigen rechtshulpruimte voor de Lid-Staten?*, Antwerpen, Maklu, 1999, 27.

7. P8 Senior Experts Group on Transnational Organized Crime, Recommendations to combat Transnational Organized Crime efficiently, <http://www.library.utoronto.ca/g7/crime/40pts.htm>, Parijs, 12 april 1996.

8. Recommendation No. R (97) 13 of the Committee of Ministers to Member States concerning intimidation of witnesses and the rights of the defence, <http://www.coe.fr/cm/ta/rec/1997/97r13.html>, Straatsburg, 10 September 1997.

het uitsluiten van de media en/of het publiek van het proces, en het voorzien van speciale programma's voor de bescherming van getuigen en hun naasten. De lidstaten worden ertoe opgeroepen instrumenten voor internationale samenwerking aan te vullen of aan te passen om het opzetten van grensoverschrijdende getuigenbeschermingsprogramma's mogelijk te maken en de ondervraging van bedreigde getuigen te vergemakkelijken. Dit kan door het gebruik van moderne telecommunicatiemiddelen (zoals videolink) die toelaten getuigen in reële tijd te horen, of door het leveren van bijstand bij het reloceren en beschermen van beschermde getuigen in het buitenland. Ook wordt voorgesteld om verklaringen van de getuige tijdens de onderzoeksfase op te nemen d.m.v. audiovisuele middelen, welke opnames dan kunnen gebruikt worden als bewijs in de rechtbank indien de getuige niet kan verschijnen of wanneer zijn verschijning een groot en actueel gevaar kan betekenen voor zijn veiligheid of die van zijn verwanten of naasten.

2.4. EUROPESE UNIE

Als uitgangspunt van de Resolutie van 23 november 1995 van de Raad van de Europese Unie inzake de bescherming van getuigen in het kader van de bestrijding van de internationale georganiseerde criminaliteit⁹ geldt dat *“elke persoon die over inlichtingen of gegevens beschikt die door de bevoegde autoriteiten als belangrijk worden beschouwd voor een strafproces en wiens leven in gevaar zou worden gebracht als deze inlichtingen of gegevens bekend zouden worden”*, moet worden beschermd tegen alle directe of indirecte vormen van bedreiging, druk of intimidatie, en dit zo nodig vóór, tijdens en na het proces. De rechtspositie van de betrokkene is daarbij irrelevant. Deze bescherming moet ook worden voorzien voor de ouders, kinderen of andere bloedverwanten van de getuige. De voorgestelde maatregelen omvatten onder meer het gebruik maken van audiovisuele procédés (b.v. een gesloten tv-circuit, beeld- en stemvorming) bij het afleggen van verklaringen en, indien de bedreiging zeer ernstig is, het aannemen van een andere identiteit door de getuige en eventueel door personen uit zijn omgeving. De Raad verzoekt de lidstaten de wederzijdse rechtshulp ten behoeve van getuigenbescherming te vergemakkelijken, zelfs bij ontbreken van bepalingen hierover in de interne wetgeving van de aangezochte Lidstaat.

In de Resolutie van de Raad van de EU van 20 december 1996 betreffende personen die met justitie samenwerken bij de bestrijding van de internationale georganiseerde criminaliteit¹⁰ worden de Lidstaten verzocht te voorzien in passende beschermingsmaatregelen voor personen en waar nodig, hun ouders, kinderen en andere verwanten, die, vanwege hun bereidheid om met justitie samen te werken, reëel of onmiddellijk gevaar lopen of zouden kunnen lopen. Hier wordt de groep van te beschermen personen met andere woorden verruimd van getuigen zoals bedoeld in de resolutie van 23 november 1995, naar *“medewerkers van justitie”* in de brede zin. Bescherming dient dus mogelijk te zijn, zelfs indien een persoon enkel inlichtingen verstrekt die voor onderzoeksdoeleinden worden gehanteerd, zonder dat hij noodzakelijk een getuigenis aflegt. Er wordt

9. PB. C. 7 december 1995, 327/5.

10. PB. C. 11 januari 1997, 10/1-2.

verwezen naar de resolutie van 23 november 1995 voor wat betreft de beschermingsmaatregelen die kunnen genomen worden.

Aanbeveling 25 van de EU-strategie van 27 maart 2000¹¹ stelt dat er een voorstel moet voorbereid worden om een instrument in het leven te roepen betreffende de status en bescherming van getuigen en personen die deelnemen of hebben deelgenomen aan een criminele organisatie en die bereid zijn hun medewerking te verlenen bij een gerechtelijke procedure door informatie te geven die bruikbaar is voor opsporings- en bewijsdoelstellingen of door informatie te leveren die kan bijdragen tot het ontnemen aan de criminele organisaties van hun inkomsten of voortbrengselen van criminele feiten. Er zou een EU-model-overeenkomst ontwikkeld moeten worden die gebruikt wordt op een bilaterale basis en waarbij er rekening gehouden wordt met de ervaringen van Europol. De vooropgestelde doeldatum voor het uitwerken van dergelijk instrument is 31 juli 2001.

3. Opties voor een getuigenbeschermingsregeling

3.1. RECHTSVERGELIJKEND ONDERZOEK

3.1.1. Italië

A. SITUERING EN TOEPASSINGSGBIED

De actuele Italiaanse getuigenbeschermingsregeling vindt zijn oorsprong in het voorlopige Wetsbesluit nr. 8 van 15 januari 1991, omgezet in de Wet nr. 82 van 15 maart 1991, en in het Wetsbesluit nr. 119 van 29 maart 1993.¹² Deze wetgeving was geïnspireerd op de Amerikaanse ervaringen met 'witness protection'. Ze kwam er als reactie op de aanslag op een aantal prominente leden van de Italiaanse justitie door de maffia. De nadruk lag dan ook op een maximale slagkracht, zonder dat veel aandacht werd besteed aan garanties inzake betrouwbaarheid van de getuige. Dit gaf mettertijd aanleiding tot een aantal praktische problemen bij de toepassing van de wet. In 1997 werd daarom een nieuw wetsvoorstel opgemaakt dat de bestaande regeling op een aantal punten wijzigt.¹³

Overeenkomstig het nieuw ontworpen artikel 9 van het voorlopige Wetsbesluit nr. 8/91¹⁴ dient bescherming te worden geboden aan personen die aan ernstig en actueel gevaar staan blootgesteld als gevolg van hun samenwerking met justitie of ten gevolge van door hen in het kader van het inleidend onderzoek of ter

11. The prevention and control of organised crime: A European Union strategy for the beginning of the new Millennium, adopted by the JHA Council on 27 March 2000, *PB. C.* 3 mei 2000, 124/1.

12. MINISTRY OF THE INTERIOR OF ITALY, Department of Public Security, *The Witness Protection Scheme and the Servizio Centrale di Protezione*, Rome, 2000, 1.

13. Interview met R. SALARI en F. CAVALUCCI van de Commissie voor Justitie in de Senaat.

14. Zie: E. MANUNZA. "De bescherming van kroongetuigen in Italië", in P. TAK (ed.), *Bespiegelingen omtrent de kroongetuige*, Arnhem, Gouda Quint, 1994, 41.

terechtzinging afgelegde verklaringen met betrekking tot de door artikel 380 van het Italiaanse Wetboek van Strafvordering voorziene strafbare feiten.¹⁵

Zowel *testimoni* (niet-criminele getuigen) als *collaboratori di giustizia* (criminele getuigen) kunnen opgenomen worden in een beschermingsprogramma. Alhoewel zij op dat ogenblik nog niet de hoedanigheid van getuige in de formele zin van het woord dienen te bezitten, gaan ze bij de toetreding tot het beschermingsprogramma wel schriftelijk de verplichting aan zich te zullen onderwerpen aan een 'kruisverhoor' ter terechtzitting. Informanten zijn bijgevolg uitgesloten van de toegang tot het programma, tenzij zij bereid zijn hun verklaringen ter terechtzitting te bevestigen en aldus ook als toekomstige getuige kunnen worden beschouwd. Ook juryleden, magistraten e.d. kunnen niet van het getuigenbeschermingsprogramma genieten, althans niet in die hoedanigheid: immers kunnen zij nooit als getuige optreden in de zaak waarin zij hun taak uitoefenen.

Behalve de getuige zelf kunnen ook naaste familieleden, met hem samenwonnende personen en alle anderen die aan ernstig en actueel gevaar zijn blootgesteld vanwege hun verhouding tot de getuige, in het beschermingsprogramma worden opgenomen. Meestal zijn dit zijn echtgenote en kinderen. Gemiddeld worden er 4 familieleden per getuige in het beschermingsprogramma opgenomen; soms kan dit echter oplopen tot 10 tot 11 personen.¹⁶

B. PROCEDURE

Indien de procureur de mening is toegedaan dat gewone beschermingsmaatregelen ongeschikt zijn om de veiligheid van een getuige te garanderen, dient hij een met redenen omkleed voorstel in bij de Centrale Beschermingscommissie (*Commissione Centrale di Protezione*) om een getuige in een beschermingsprogramma op te nemen. De commissie bestaat uit een staatssecretaris, die ook de voorzitter is, twee magistraten die bijzondere ervaring hebben opgedaan in strafzaken inzake georganiseerde criminaliteit en vijf functionarissen en officieren met ervaring in deze sector.¹⁷ De Commissie is geen permanent orgaan; ze komt één keer per week samen. Er is wel een staf die fulltime werkt aan de behandeling van de dossiers.¹⁸

Het voorstel van de procureur dient alle informatie te bevatten omtrent de ernst en de actualiteit van het gevaar waaraan de betrokkene is of kan worden blootgesteld als gevolg van zijn keuze om met justitie samen te werken en vermeldt ook de reeds toegepaste beschermingsmaatregelen en de redenen waarom deze ongeschikt worden geacht.¹⁹ De persoon zelf die kandidaat is voor de opname in een bijzonder beschermingsprogramma, moet een zo volledig mogelijk persoonlijk dossier voorleggen betreffende zijn burgerlijke staat, vermogenspo-

15. Dit zijn alle strafbare feiten waarvoor voorlopige hechtenis dwingend is voorgeschreven in geval van ontdekking op heterdaad.

16. Interview met Dr. G. BIANCHINI, directeur van de afdeling internationale samenwerking van de *Servizio Centrale di Protezione* (S.C.P.).

17. E. MANUNZA, *l.c.*, 43.

18. Interview met M. MAZZARELLA, inspecteur bij de *Servizio Centrale Operativo della Polizia di Stato* (SCO).

19. E. MANUNZA, *l.c.*, 47.

sitie, diploma's, vergunningen, enz. Hij moet ook melding maken van aanhangige straf- en burgerlijke zaken en van zijn burgerrechtelijke betrekkingen met derden. Ten slotte moet hij een wettelijke vertegenwoordiger benoemen.²⁰

Op verzoek van één van de 26 parketten die bevoegd zijn om onderzoek te doen inzake maffiacriminaliteit, dient het Nationale Antimaffia Bureau (*Direzione Nazionale Antimafia*) de Centrale Beschermingscommissie van advies.²¹ De Centrale Beschermingscommissie beslist hierop over het voorstel van de procureur en stelt desgevallend de inhoud en duur van het beschermingsprogramma vast.

Wanneer de getuige wordt toegelaten tot het speciale beschermingsprogramma, moet hij een contract ondertekenen, waarin hij een aantal verbintenissen aangaat.²² Zo engageert hij zich ertoe te zullen getuigen voor de rechtbank. De getuige dient bovendien binnen een periode van 180 dagen verklaringen af te leggen over al zijn (illegale) bezittingen en over de bezittingen van andere criminelen. Hij moet de eigendom die voortspruit uit criminele activiteiten teruggeven aan de staat. Worden voorgaande verbintenissen niet nageleefd, dan worden de beschermingsmaatregelen onmiddellijk en van rechtswege herroepen. Ten slotte mag de getuige enkel verklaringen afleggen aan zijn advocaat, de gerechtelijke autoriteiten en de politie. Deze voorwaarde spruit voort uit vroegere problemen met getuigen die interviews gaven aan de pers. Bij de schending van deze verplichting gebeurt er geen automatische herroeping: de Centrale Beschermingscommissie beslist vrij over het al dan niet behouden van de maatregelen.

De Centrale Beschermingsdienst (*Servizio Centrale di Protezione* of *S.C.P.*) is het centrale orgaan, belast met de tenuitvoerlegging van het bijzonder beschermingsprogramma.²³ Het is een multifunctionele dienst met vertegenwoordigers van alle relevante departementen (ambtenaren van het Ministerie van Justitie, Onderwijs, Sociale Zaken, Binnenlandse Zaken en Tewerkstelling) en de drie politiediensten (de *Polizia di Stato*, de *Carabinieri* en de *Guardia di Finanza*).

De Centrale Beschermingsdienst deelt taken uit aan de 14 lokale operationele eenheden, *Nuclei Operativo di Protezione* of N.O.P.'s genoemd, die instaan voor de concrete uitvoering van de beschermingsprogramma's en het nemen van dringende maatregelen.²⁴ Zij maken het voor de afdelingen van de Centrale Beschermingsdienst ook mogelijk om onmiddellijk de nodige informatie te verwerven voor het evalueren van de omstandigheden en de behoeften van de beschermde personen. De N.O.P.'s zijn 'multi agency units' waarin de drie politiediensten zijn verenigd.

Het beschermingsprogramma geldt voor een periode tussen 6 maanden en 5 jaar. Deze periode kan echter verlengd, gewijzigd of beëindigd worden als daar reden toe is met betrekking tot de actualiteit of intensiteit van het gevaar of de geschiktheid van de toegepaste of toe te passen maatregelen en rekening hou-

20. *Ibid.*, 47.

21. Interview met Dr. P. VIGNA, nationaal antimaffia-procureur bij de *Direzione Nazionale Antimafia* (DNA).

22. Interview met R. SALARI en F. CAVALUCCI van de Commissie voor Justitie in de Senaat.

23. E. MANUNZA, *l.c.*, 51.

24. Interview met M. MAZZARELLA, inspecteur bij de SCO.

dend met het gedrag van de betrokkene.²⁵ Er gebeurt een jaarlijkse evaluatie van het programma door de Centrale Beschermingscommissie.²⁶ Vóór de Commissie het beschermingsprogramma kan beëindigen, moet ze de procureur die de aanvraag tot bescherming heeft gedaan, consulteren. In bepaalde gevallen dient bovendien advies gevraagd aan de nationale antimaffia-procureur.

C. MAATREGELEN

Het beschermingsprogramma kan onder meer de relocatie of wijziging van woonplaats, en de verandering van identiteit inhouden. Specifiek voor *collaboratori* die zich in staat van arrest bevinden, bestaat de mogelijkheid om ondergebracht te worden in een speciale afdeling van de gevangenis, afgesloten van de andere gedetineerden.²⁷ De ligging en de namen van de gevangenis waar de *collaboratori* in deze speciale afdelingen worden gedetineerd gehouden, worden niet bekend gemaakt. De betrouwbaarheid van de getuige wordt onderzocht alvorens hij in zulke bijzondere afdeling wordt toegelaten en er is een zeer streng gevangenisregime voor de deelnemers aan criminele organisaties, zodat het risico voor de gedetineerde *collaboratori* tot een minimum wordt beperkt.

De wijziging van identiteit wordt beschouwd als een uiterst middel dat slechts gebruikt kan worden wanneer iedere andere beschermingsmaatregel ongeschikt blijkt.²⁸ De procedure is strikt confidencieel. Zij is bijzonder omslachtig en duurt dan ook zeer lang. In afwachting kan de getuige wel voorlopige identiteitspapieren krijgen.²⁹ Als een getuige een nieuwe identiteit heeft gekregen, worden de originele documenten van zijn voormalige identiteit bewaard in de Centrale Beschermingsdienst. Alleen daar kan men de link terugvinden tussen de oorspronkelijke en de nieuwe identiteit van de getuige.³⁰

Aan de getuigen en hun familie kan economische hulp worden geboden. Hiermee wordt voornamelijk beoogd hun veiligheid te garanderen en hun integratie in de gemeenschap te vergemakkelijken. Het geldt dat de getuige ontvangt, is dus geen beloning voor zijn getuigenis, maar wel een aspect van de bescherming.³¹ De Centrale Beschermingscommissie beslist over de vergoeding die aan iedere getuige wordt toegewezen. Dit bedrag is afhankelijk van het aantal familieleden dat in het beschermingsprogramma is opgenomen en van het feit of ze een job hebben, in welk geval ze immers een lagere vergoeding behoeven.³² In de praktijk ligt de maandelijkse toelage tussen de 2 000 000 Lire en 2 500 000 Lire (tussen de € 1 041,15 en € 1 289,05).³³ Soms krijgt een beschermde getuige extra geld om een zaak op te starten. Deze uitkering is één-

25. E. MANUNZA, *l.c.*, 45.

26. Interview met Dr. G. BIANCHINI, directeur van de afdeling internationale samenwerking van de S.C.P.

27. E. MANUNZA, *l.c.*, 57.

28. MINISTRY OF THE INTERIOR OF ITALY, Department of Public Security, *o.c.*, 3.

29. Interview met Dr. P. VIGNA, nationaal antimaffia-procureur.

30. Interview met Dr. G. BIANCHINI, directeur van de afdeling internationale samenwerking van de S.C.P.

31. Interview met Dr. SALVI, antimaffia-procureur bij de *Direzione Distrettuale Antimafia*.

32. *Idem*.

33. Interview met S. BECUCCI, onderzoeker aan het Nomos Centro Studi per la Legalità te Rome.

malig en heeft plaats op het einde van het programma. Het bedrag ervan is afhankelijk van de onderneming die de getuige wil opstarten. De Centrale Beschermingsdienst betaalt ook de huisvesting, sociale zekerheid, schooluitgaven, enz.³⁴ en komt tussen in de betaling van de gerechtskosten van de *collaboratori*, doch enkel voor misdrijven gepleegd vóór de medewerking en binnen de perken bepaald door de Centrale Beschermingscommissie.³⁵

Ervaringen hebben aangetoond dat de meeste getuigen die opgenomen zijn in het getuigenbeschermingsprogramma, kampen met psychische problemen en moeilijkheden hebben op het vlak van sociale reïntegratie. Om deze redenen worden de gereleerde personen bijgestaan door maatschappelijk assistenten en krijgen ze psychologische begeleiding.³⁶

Ten slotte helpt de Centrale Beschermingsdienst getuigen die in het beschermingsprogramma opgenomen zijn, bij het zoeken naar een job.

3.1.2. Verenigde Staten

A. SITUERING EN TOEPASSINGSGBIED

De Amerikaanse getuigenbeschermingsregeling heeft een jarenlange evolutie achter de rug. Al in de jaren zestig ontwikkelde het Ministerie van Justitie een reeks middelen om getuigen die verklaringen konden afleggen tegen leden van de Cosa Nostra te beschermen, al ontbrak hiervoor wel een formele basis. Hieraan werd in 1970 verholpen door de ‘*Organized Crime Control Act*’, die het *Witness Security Program* (WSP) oprichtte.³⁷ Personen die in aanmerking kwamen voor bescherming, waren diegenen die de regering als getuigen wou oproepen in rechtszaken tegen personen die ervan verdacht werden te hebben deelgenomen aan georganiseerde criminele activiteiten. De familie van deze getuigen kwam ook in aanmerking voor bescherming. De enige vereiste voor het aanbieden van bescherming was het oordeel van de Minister van Justitie dat het leven of de persoon van de getuige, zijn familie, of zijn gezin in gevaar waren gebracht door de bereidheid van de getuige om te getuigen.

Deze oorspronkelijke regeling werd in de loop van de volgende jaren meermaals gedeeltelijk hervormd. Tenslotte onderging de toepassing van het WSP een aantal ingrijpende wijzigingen met de ‘*Witness Security Reform Act*’ van 1984.³⁸ Het WSP kan sindsdien getuigen beschermen die verklaringen afleggen over “*an organized criminal activity or other serious offense*”. Zowel niet-criminele als criminele getuigen kunnen met hun familieleden in het WSP opgenomen worden. Informanten zijn uitgesloten van de toegang tot het programma,

34. Interview met Dr. G. BIANCHINI, directeur van de afdeling internationale samenwerking van de S.C.P.

35. MINISTRY OF THE INTERIOR OF ITALY, Department of Public Security, *o.c.*, 16.

36. Interview met Dr. P. VIGNA, nationaal antimaffia-procureur van de DNA.

37. Statement of G. SHUR, Associate Director, Office of Enforcement Operations, before the senate subcommittee on appropriations for the departments of state, justice, commerce, the judiciary and related agencies, Jackson, July 6, 1982, 2.

38. J. LEVIN., “Organized Crime and Insulated Violence: Federal liability for illegal conduct in the Witness Protection Program”, *Journal of Criminal Law and Criminology* 1985, 242-246.

tenzij zij bereid zijn hun verklaringen ter terechtzitting te bevestigen en aldus ook als toekomstige getuige kunnen worden beschouwd.

B. PROCEDURE

De *Attorney General* heeft als hoofd van het Ministerie van Justitie de exclusieve bevoegdheid te beslissen of een persoon al dan niet in het WSP wordt opgenomen. De uitoefening van deze bevoegdheid is gedelegeerd aan het *Office of Enforcement Operations* (OEO), dat deel uitmaakt van de *Criminal Division* van het Ministerie van Justitie.³⁹ Meent een (*Assistant*) *US Attorney* dat een getuige in aanmerking komt om in het programma te worden opgenomen, dan doet hij een aanvraag bij het OEO. Hij moet motiveren waarom de persoon in het WSP dient opgenomen te worden en de dreiging met bewijsstukken staven.⁴⁰

Alvorens te beslissen, neemt het OEO contact op met de *United States Marshal Service* (USMS). Deze organiseert een ontmoeting met de potentiële deelnemer aan het programma, samen met de volwassen familieleden van zijn gezin die hier eveneens voor in aanmerking komen. Na dit interview stuurt het hoofdkwartier van de USMS een rapport naar het OEO, samen met de aanbevelingen betreffende de geschiktheid van de getuige en zijn familieleden om deel te nemen aan het programma.⁴¹

Elke volwassen kandidaat moet een uitgebreide psychologische evaluatie ondergaan om te kijken of hij geschikt is om deel te nemen aan het programma. Op het einde van deze evaluatie wordt er een voorspelling gemaakt betreffende de kans dat de persoon in de toekomst nog zal deelnemen aan criminele activiteiten en of hij een bedreiging kan vormen voor zichzelf of andere personen of voor eigendommen.⁴²

Nadat een analist van het OEO al de verzamelde informatie grondig heeft doorgenomen, maakt deze een document klaar dat alle informatie samenvat betreffende de noodzaak beschermingsmaatregelen te nemen jegens de getuige.⁴³ Ten slotte kijkt de *Senior Associate Director* van het OEO deze informatie na en beslist hij of de getuige en zijn familie worden opgenomen in het WSP. Sinds de *Witness Security Reform Act* is hij hierbij wettelijk verplicht om, naast het gevaar waarin de getuige verkeert, het belang van de zaak en van de getuige voor de zaak te evalueren; bovendien moet hij de stabiliteit van de getuige controleren: deze mag geen gevaar vormen voor de gemeenschap waarnaar hij gereleceerd zal worden.⁴⁴

Na de toelating tot het WSP, wordt er eerst en vooral een *Memorandum of Understanding* opgesteld. In dit memorandum, moet de getuige beloven om getuigenissen af te leggen, alle mogelijke acties te ondernemen om ontdekking door anderen te vermijden en zich te houden aan alle wetten in ruil voor be-

39. Interview met S. T'KACH, directeur van het *Office of Enforcement Operations, Criminal Division, Department of Justice* (OEO).

40. Interview met *Assistant US Attorney* J. WILLIAMS.

41. G. SHUR, "The United States' Witness Security Program", in P. TAK (ed.), *Bespiegelingen omtrent de kroongetuige*, Arnhem, Gouda Quint, 1994, 71.

42. *Ibid.*, 72.

43. *Ibid.*, 73.

44. Interview met S. T'KACH, directeur van het OEO.

scherming. De niet-naleving van de bepalingen van het memorandum kan leiden tot beëindiging van het programma. De getuige wordt vervolgens onder de hoede geplaatst van de USMS, welke is belast met de feitelijke uitvoering van het programma.⁴⁵

C. MAATREGELEN

Opname in het WSP impliceert altijd een permanente relocatie en een wijziging van identiteit.⁴⁶ Zodra de getuige toelating heeft gekregen en instemming heeft gegeven om deel te nemen aan het programma, zorgt de USMS voor de onmiddellijke verwijdering van de getuige en zijn naaste verwanten uit de gevaarlijke omgeving. In afwachting van hun definitieve relocatie naar een veilige omgeving, worden ze in een soort van 'safe house' in Washington DC ondergebracht. Tijdens deze oriëntatieperiode werken de *Marshals* samen met de getuige een nieuw levensverhaal voor hem uit en worden alle nodige documenten voor de getuige en zijn familie aangevraagd.⁴⁷

Hiertoe vraagt de USMS in de rechtbank een legale naamsverandering aan 'under seal'. Dit is een geheime procedure. Het *Department of State* wordt verzocht een nieuw geboortebewijs te verschaffen. Er wordt tevens voor een nieuw sociaal zekerheidsnummer gezorgd. Het oude en nieuwe nummer zijn op een veilige manier met elkaar verbonden in het *Social Security Department*. Deze link kan bijvoorbeeld nuttig zijn m.b.t. de pensioenregeling. Na beëindiging van de bescherming behouden de getuigen hun nieuwe identiteit.⁴⁸ Het staat hun echter vrij om hun oude identiteit opnieuw te gebruiken; deze heeft namelijk nooit opgehouden te bestaan.⁴⁹

De USMS voorziet een 24-uren-op-24-bescherming voor alle getuigen wanneer ze zich in de bedreigende omgeving bevinden, bijvoorbeeld bij hun terugkeer naar het gevaar gebied voor het afnemen van verhoren, voor getuigenissen ter terechtzitting of voor andere verschijningen in de rechtbank.⁵⁰

De beschermde getuigen kunnen financiële steun krijgen in de vorm van een maandelijks toelage, waarvan de grootte wordt bepaald aan de hand van een gevestigde tabel, waarin onder meer rekening wordt gehouden met het aantal familieleden, het al dan niet hebben van een job en de woon- en leefprijs van de nieuwe omgeving.⁵¹ In de praktijk varieert deze maandelijks uitkering tussen de \$ 800 en \$ 1 500 (resp. € 818,05 en € 1 561), aangevuld met een afzonderlijk bedrag voor de huur.⁵² Daarnaast heeft de USMS de discretionaire bevoegdheid om de getuigen bijkomende bedragen toe te kennen voor buitengewone uitga-

45. US Marshals Service, "Witness Security", <http://www.usdoj.gov/marshals/witsec.html>.

46. A. BEIJER, *Bedreigde getuigen in het strafproces. Een rechtsvergelijkende studie naar de bescherming van getuigen in het Nederlandse, Duitse en Amerikaanse recht*, Deventer, Gouda Quint, 1997, 255.

47. Interview met T. WIGHT, inspecteur bij de *United States Marshals Service* (USMS).

48. Interview met S. T'KACH, directeur van het OEO.

49. Interview met T. WIGHT, inspecteur bij de USMS.

50. US Marshals Service, "Witness Security", <http://www.usdoj.gov/marshals/witsec.html>.

51. Interview met S. T'KACH, directeur van het OEO.

52. Interview met T. WIGHT, inspecteur bij de USMS.

ven, b.v. om een zaak op te starten, een auto te kopen, een opleiding te volgen of een beugel voor de kinderen te betalen.⁵³

De getuige en zijn familie krijgen tijdens de oriëntatieperiode psychologische begeleiding. De USMS helpt de getuigen daarenboven met het zoeken naar een job.

Bijna 75 % van de getuigen komen terecht in de gevangenis en vallen onder de bescherming van het *Federal Bureau of Prisons*. Zeven gevangenisbeschikkingen over *Protective Custody Units* (PCU's) waarin enkel federaal beschermde getuigen gehuisvest zijn. Deze *units* zijn eigenlijk een soort gevangenis binnen de gevangenis, zodanig dat deze getuigen afzonderlijk en veilig gehuisvest zijn samen met de andere getuigen.⁵⁴ Vóórdat een getuige in een PCU kan opgenomen worden, moet hij een polygraaftest ondergaan. Deze dient uit te wijzen of de getuige niet opzettelijk schuldig heeft gepleit om geplaatst te worden in de PCU met de bedoeling om de locatie van een persoon te achterhalen of/en om een persoon letsels toe te brengen of te doden.⁵⁵ Wanneer de getuige de gevangenis verlaat, valt hij onder de verantwoordelijkheid van de USMS. De Marshals zorgen ook voor het transport van de gevangenen indien deze moeten getuigen in gevaarlijk gebied en in het algemeen voor de bescherming van de gedetineerde getuige buiten de gevangenis.⁵⁶

3.2. OPTIES VOOR BELGIË

3.2.1. Toepassingsgebied

Op basis van de bevindingen van het rechtsvergelijkend onderzoek in Italië en de Verenigde Staten werd het toepassingsgebied van de Belgische beschermingsregeling beperkt tot alle personen die verklaringen afleggen met betrekking tot een strafzaak en die bovendien bereid zijn deze verklaringen desgevraagd te bevestigen ter terechtzitting, al dient dit daarom niet noodzakelijk ook effectief te gebeuren. Het moet dus gaan om getuigen, dan wel personen die zich ertoe verbinden te zullen getuigen indien zij daarom worden verzocht (beiden hierna aangeduid onder de noemer 'getuigen'). Er kan ook bescherming worden geboden aan getuigen in een buitenlandse procedure, doch slechts in zoverre België terzake een bilaterale of multilaterale overeenkomst of een intergouvernamenteel akkoord heeft afgesloten met het betrokken land.

Twee soorten beschermingsmaatregelen kunnen toegekend worden. De bijzondere beschermingsmaatregelen omvatten de relocatie gedurende meer dan 45 dagen en de identiteitswijziging. Alle andere beschermingsmaatregelen, zoals bijvoorbeeld het preventief patrouilleren door de lokale diensten, de onmiddellijke fysieke beveiliging van de getuige, de relocatie van de getuige gedurende maximum 45 dagen en de plaatsing van gedetineerde getuigen in een bijzonder beveiligde afdeling van de gevangenis, vormen 'gewone' beschermingsmaatregelen. Opdat gewone beschermingsmaatregelen zouden kunnen worden toegekend,

53. Interview met S. T'KACH, directeur van het OEO.

54. G. SHUR, "The United States' Witness Security Program", *l.c.*, 69-70.

55. Interview met N. DIVERS en D. HIBBARD, FBI *Headquarters* te Washington.

56. Interview met T. WIGHT, inspecteur bij de USMS.

volstaat het dat de getuige gevaar loopt ingevolge zijn verklaringen. Bovendien moet voldaan zijn aan de beginselen van subsidiariteit en proportionaliteit. Voor de toekenning van bijzondere beschermingsmaatregelen is daarenboven vereist dat gewone beschermingsmaatregelen niet volstaan om zijn veiligheid te garanderen en dat de getuige verklaringen aflegt betreffende misdrijven zoals bedoeld in artikel 90ter § 2, 3 of 4 Sw., een misdrijf gepleegd in het kader van een criminele organisatie zoals bedoeld in artikel 324bis Sw., of een misdrijf tegen de menselijkheid.

Behalve de getuige zelf moeten ook zijn bloed- en aanverwanten en/of de persoon met wie hij samenleeft en een duurzame affectieve en seksuele relatie heeft, zo nodig bescherming kunnen genieten. Gewone beschermingsmaatregelen kunnen enkel worden toegekend in zoverre die zelf ook in gevaar verkeren ingevolge de verklaringen van de getuige. Personen die behoren tot het gewoonlijke huishouden van de getuige, kunnen samen met hem genieten van de bijzondere bescherming, ongeacht of zijzelf ook in gevaar verkeren of niet. Voor andere familieleden dient net als bij de gewone bescherming aangetoond te worden dat zij in gevaar verkeren ingevolge de verklaringen van de getuige.

3.2.2. Procedure

De procedure en organen, voorzien in de Belgische getuigenbeschermingsregeling, zijn grotendeels geïnspireerd op het Italiaanse systeem.

Het initiatief tot het aanvragen van beschermingsmaatregelen is gelegd bij de procureur des Konings en, in de dossiers waarin hij bevoegd is, bij de federale procureur. Hiertoe dient hij een substantieel gemotiveerd, schriftelijk verzoek te richten tot de voorzitter van de nieuw op te richten Getuigenbeschermingscommissie. Wordt de onderzoeksrechter in het kader van een gerechtelijk onderzoek geconfronteerd met een getuige die bedreigd wordt, dan kan hij eveneens het initiatief nemen om bescherming aan te vragen. Hij dient het verzoekschrift dan over te maken aan de procureur des Konings, die op zijn beurt de Getuigenbeschermingscommissie zal vatten.

De Getuigenbeschermingscommissie is het enige orgaan met beslissingsbevoegdheid inzake bescherming. Ze is samengesteld uit een federale procureur die de Commissie voorziet, een procureur des Konings aangeduid door de Raad van procureurs des Konings, de procureur-generaal belast met de taak van internationale betrekkingen, de directeur-generaal gerechtelijke politie, de directeur-generaal operationele ondersteuning, een vertegenwoordiger van het Ministerie van Justitie en een vertegenwoordiger van het Ministerie van Binnenlandse Zaken. De Getuigenbeschermingscommissie is geen permanent orgaan, maar vergadert enkel na bijeenroeping door de voorzitter. Er moet wel een permanent secretariaat voorzien worden dat de dossiers behandelt.

Wanneer de voorzitter een verzoek tot bescherming heeft ontvangen, verzoekt hij de directeur-generaal gerechtelijke politie om een advies op te stellen. Dit advies dient binnen de maand aan de Voorzitter overgemaakt te worden.

Binnen de algemene Directie gerechtelijke politie dient een speciale afdeling te worden opgericht welke belast is met de organisatie en de aansturing van de getuigenbescherming. Deze getuigenbeschermingsdienst moet alle nodige informatie verzamelen over de getuige en de strafzaak teneinde uit te kunnen maken

of een persoon in aanmerking komt om bescherming toegekend te krijgen, zodat de directeur-generaal gerechtelijke politie hierover advies kan uitbrengen aan de Getuigenbeschermingscommissie. Ze dient derhalve na te gaan of de getuige voldoet aan de wettelijke voorwaarden voor bescherming. Ingeval bijzondere bescherming geboden lijkt, moet bovendien de persoonlijke geschiktheid van de getuige (betrouwbaarheid, stressbestendigheid) daartoe worden onderzocht. Heeft de te beschermen persoon een crimineel verleden, dan dient in elk geval nagegaan te worden of hij geen gevaar kan vormen voor de samenleving waarnaar hij gelocceerd wordt.

Nadat de directeur-generaal gerechtelijke politie zijn advies heeft overgemaakt aan de voorzitter, roept deze de Getuigenbeschermingscommissie samen, die dient te beslissen of bescherming toegekend wordt, en, in bevestigend geval, welke maatregelen deze bescherming precies zal inhouden. Ook dient de commissie te beslissen over de toekenning van eventueel gevraagde financiële hulpmaatregelen.

Voor het geval er bij hoogdringendheid beschermingsmaatregelen genoodzaakt zijn, werd voorzien dat de voorzitter van de Getuigenbeschermingscommissie, na ruggespraak met de directeur-generaal gerechtelijke politie, een voorlopige beslissing terzake kan nemen. Enkel gewone beschermingsmaatregelen kunnen bij hoogdringendheid worden toegestaan. De beslissing van de Voorzitter heeft slechts een voorlopig karakter: zij dient naderhand, na het doorlopen van de volledige procedure, bekrachtigd te worden door de voltallige commissie.

Na de toekenning van de beschermingsmaatregelen dient de getuige een schriftelijk memorandum te ondertekenen waarin hij zich ertoe verbindt een aantal verplichtingen na te leven. Deze zijn omvattender in geval van een bijzondere dan in geval van een gewone bescherming. In geval van gewone bescherming dient de getuige zich er meer bepaald toe te verbinden oprechte en volledige verklaringen af te leggen betreffende de zaak waarin hij zal getuigen en te getuigen telkens hem dit gevraagd wordt. Dienen bijzondere beschermingsmaatregelen te worden opgelegd, dan is de getuige er bovendien toe gehouden oprechte en eerlijke verklaringen af te leggen over alle burgerrechtelijke verplichtingen die op hem rusten en deze verplichtingen na te komen.

De coördinatie van de uitvoering van de bescherming ligt in handen van de federale politie, meer bepaald bij de getuigenbeschermingsdienst binnen de algemene directie gerechtelijke politie. De tenuitvoerlegging van de bescherming moet gebeuren, naargelang het geval, door de algemene directie operationele Ondersteuning (AD OPS), dan wel door de lokale politiekorpsen.

Het zou wenselijk zijn indien er ook een aantal vertegenwoordigers van de verschillende ministeries bij de getuigenbeschermingsdienst betrokken zouden worden. Zij zijn nodig voor de soepele en confidentiële afhandeling van de administratieve procedures die een identiteitswijziging met zich meebrengt. Het is van groot belang voor de veiligheid van de getuige dat deze administratieve procedures in het geheim verlopen. Deze personen zouden niet permanent worden gedetacheerd, maar zouden fungeren als vaste verbindingspersonen op de betrokken ministeries voor de getuigenbeschermingsdienst. Zij zouden hun dossiers inzake beschermde getuigen dienen te beheren en bewaren binnen de dienst teneinde de vertrouwelijkheid ervan beter te kunnen vrijwaren. Om deze inter-

departementale werking mogelijk te maken, kunnen er memoranda van overeenstemming gesloten worden tussen de Minister van Justitie en Binnenlandse Zaken enerzijds en andere ministeries anderzijds.

De getuigenbeschermingsdienst staat in voor een permanente follow-up van de bescherming. Minstens om de zes maanden moet worden nagegaan of de opgelegde maatregelen nog steeds volstaan en nodig zijn om de veiligheid van de getuige te garanderen, en of de getuige de bepalingen van het memorandum naleeft. Op elk moment kan de getuigenbeschermingsdienst de Getuigenbeschermingscommissie vatten met het oog op wijziging van de toegekende beschermingsmaatregelen, bijvoorbeeld omdat het nodig blijkt over te gaan van een gewone naar een bijzondere bescherming. Ook kan de beëindiging van de bescherming gevraagd worden, namelijk indien er een substantiële schending is van het memorandum van overeenstemming, indien de getuige een misdaad of wanbedrijf heeft gepleegd, indien de getuige zijn veiligheid zelf in het gedrang heeft gebracht of indien de dreiging niet meer bestaat. De dienst maakt hiertoe een gemotiveerd advies tot wijziging of intrekking van de beschermingsmaatregelen over aan de voorzitter. Hierop roept de voorzitter de Getuigenbeschermingscommissie samen die beslist.

3.2.3. Tenuitvoerlegging

A. DE GEWONE BESCHERMING

Onder de gewone beschermingsmaatregelen valt onder meer de bescherming van getuigen in de gevangenis. Wil men in België een adequate bescherming kunnen verzekeren voor gedetineerde getuigen, dan zou in minstens één gevangenis een speciale eenheid moeten opgericht worden voor plaatsing van deze getuigen. Om de veiligheid van deze personen te garanderen, is het noodzakelijk de betrouwbaarheid van alle getuigen die in deze eenheden zullen geplaatst worden, te onderzoeken. De betrouwbaarheid kan nagegaan worden aan de hand van een uitgebreide psychologische evaluatie van de criminele getuige door een gespecialiseerde psycholoog. Het gebruik van een leugendetector lijkt een minder voor de hand liggende mogelijkheid, maar mag toch niet uitgesloten worden. De directeur-generaal gerechtelijke politie zal de besluiten van deze evaluatie dienen op te nemen in het advies dat hij uitbrengt aan de Getuigenbeschermingscommissie.

De procedure voor toekenning van deze beschermingsmaatregel is voor het overige identiek aan deze voor alle andere gewone beschermingsmaatregelen. Hij kan ook bij hoogdringendheid worden toegekend.

Beslist de commissie positief, dan wordt de getuige toevertrouwd aan de getuigenbeschermingsdienst. De tenuitvoerlegging van de bescherming binnen de gevangenis is de verantwoordelijkheid van het Directoraat-generaal der Strafinrichtingen. De verzorging van bescherming buiten de gevangenis (transport naar het gerechtsgebouw, penitentiair verlof, e.d.) ligt, naar gelang van het geval, in handen van de AD OPS of van de lokale politiediensten. De getuigenbeschermingsdienst zorgt, net zoals in geval van bescherming buiten de gevangenis, voor de follow-up van de beschermingsmaatregel.

Wanneer de criminele getuige zijn straf heeft uitgezeten, dan dient de Getuigenbeschermingscommissie te beslissen over eventuele verdere beschermingsmaatregelen voor de betrokkene. Hiertoe verwittigt de directeur-generaal der Strafinrichtingen tijdig de getuigenbeschermingsdienst. Verder wordt, naar gelang van het geval, de gewone procedure voor de wijziging of de beëindiging van beschermingsmaatregelen gevolgd.

B. DE BIJZONDERE BESCHERMING

De bijzondere beschermingsmaatregelen kunnen toegepast worden indien de gewone maatregelen de bescherming van de getuige niet kunnen garanderen. Daarbovenop kunnen er nog een aantal hulpmaatregelen getroffen worden.

a. Beschermingsmaatregelen

De bijzondere beschermingsmaatregelen zijn enerzijds de relocatie op (middel) lange termijn, i.e. gedurende meer dan 45 dagen, en anderzijds de wijziging van identiteit.

1° Relocatie

De relocatie houdt in dat de getuige wordt ondergebracht op een andere verblijfplaats. Het komt nu al voor in België dat personen voor een beperkte periode ondergebracht worden op een veilige plaats (maximum een aantal maanden). De relocaties gebeuren door het Speciale Interventie Eskadron.⁵⁷ De mogelijkheid om getuigen te reloceren op middellange en lange termijn dient thans wettelijk te worden voorzien. Het voor korte termijn onderbrengen van een getuige in een schuilplaats (i.e. een gewone beschermingsmaatregel; maximale duur is 45 dagen) kan weinig problemen opleveren. Eens echter op middellange of lange termijn gerelocerd dient te worden, kan men de getuige niet eenvoudigweg verbergen om zijn veiligheid te garanderen, doch dient deze daarentegen over de mogelijkheid te kunnen beschikken om normaal te functioneren in de samenleving.

Als gevolg van de kleine oppervlakte van België, zal het moeilijk zijn om de getuige voor (middel)lange termijn te reloceren binnen België zelf. Het risico dat hij oude bekenden tegen het lijf loopt en dat de personen die hem bedreigen, zijn nieuwe woonplaats te weten komen, zou immers vrij reëel zijn. De relocatie zal dan ook bij voorkeur over de landsgrenzen heen dienen te worden georganiseerd.⁵⁸ Derhalve dringen er zich samenwerkingsakkoorden op met andere landen, waardoor Belgische getuigen in een buitenlands beschermingsprogramma kunnen opgenomen worden en omgekeerd. Het land dat de bescherming aanvraagt voor de getuige, zal dan moeten instaan voor de kosten die de be-

57. Interview met majoor B. DESLOOVER van het CBO.

58. B. FRANS, "De georganiseerde criminaliteit in België", in C. FIJNAUT, D. VAN DAELE en F. VERBRUGGEN (eds.), *De uitdaging van de georganiseerde misdaad in België. Het antwoord van de overheid*, Leuven, Universitaire Pers, 1998, 39.

scherming met zich brengt. Initieel zou bijvoorbeeld gedacht kunnen worden aan een trilaterale overeenkomst op Beneluxniveau.

Zodra de getuige is gerelocceerd, mag hij onder geen beding terugkeren naar de gevaarlijke omgeving, zelfs niet om bijvoorbeeld een familiefeest of begrafenis bij te wonen. Doet hij dit toch, dan kan dit aanleiding geven tot de beëindiging van de bescherming. Elk contact met de vroegere omgeving moet op een beveiligde wijze gebeuren. Zo dienen b.v. alle briefwisseling en telefoongesprekken met de oude omgeving te gebeuren via tussenkomst van de bevoegde politiedienst. Deze zorgt ook voor begeleiding van de getuige wanneer deze een verklaring moet afleggen en zich hiertoe naar de gevaarlijke omgeving dient te begeven. Hetzelfde geldt wanneer de getuige zich dient te verplaatsen om het bezoekrecht over zijn kinderen uit te oefenen, of, in geval de getuige de hoede over de kinderen heeft, wanneer de andere ouder de kinderen wenst te bezoeken. De uitoefening van het bezoekrecht dient steeds op een veilige derde plaats te gebeuren, d.w.z. noch in de gevaarlijke omgeving, noch op de nieuwe verblijfplaats van de getuige.

2° Verandering van identiteit

De verandering van identiteit vormt de meest verregaande en complexe beschermingsmaatregel. Deze wordt nog niet toegepast in België.

De identiteitswissel impliceert in de eerste plaats een naamswijziging. Volgens artikel 2 van de Naamwet van 15 mei 1987 kan elke persoon die reden heeft om zijn naam of voornaam te veranderen, hiervoor een met redenen omkleed verzoek richten tot de Minister van Justitie. De naamsverandering is een administratieve procedure die bij koninklijk besluit wordt toegestaan. De Koning kan de naamsverandering uitzonderlijk toestaan indien hij van oordeel is dat het verzoek steunt op ernstige redenen en dat de gevraagde naam geen aanleiding geeft tot verwarring en de verzoeker of derden niet kan schaden. De verandering van de voornaam is een eenvoudigere administratieve procedure die d.m.v. een ministerieel besluit door de Minister van Justitie kan toegekend worden en niet in het Belgisch Staatsblad wordt gepubliceerd.

Het is absoluut aangewezen dat de naamsverandering van beschermde getuigen wettelijk zou geregeld worden. Als meest extreme maatregel dient deze uiteraard voorbehouden te worden voor de meest ernstige situaties, waarin geen enkele andere maatregel voldoende kan geacht worden om de veiligheid van de getuige te verzekeren. Meer bepaald zou er een mogelijkheid moeten gecreëerd worden voor de Minister van Justitie om een naamswijziging toe te kennen via een snelle en geheime administratieve procedure ingeval tot een wijziging van identiteit door de Getuigenbeschermingscommissie werd besloten. Het is van belang dat zo weinig mogelijk mensen de link kennen tussen de oude en de nieuwe naam. Dit zou bijvoorbeeld gerealiseerd kunnen worden door iemand van de administratie van het ministerie van Justitie aan te stellen die hier exclusief verantwoordelijk voor is. Deze persoon dient dan gelieerd te zijn aan de getuigenbeschermingsdienst.

Een identiteitswissel impliceert echter heel wat meer dan enkel een naamsverandering. Er dient gezorgd te worden voor een overdracht van de pensioenen, van het rijbewijs, diploma's, e.d. De interdepartementale werking op het

niveau van de getuigenbeschermingsdienst moet een vlotte en veilige afhandeling van deze administratieve procedures garanderen.

De getuigenbeschermingsdienst zorgt voor alle nodige documenten (identiteitskaart, rijbewijs, diploma's, enz.). Ze bewaart alle oude gegevens en documenten. Het is de enige plaats waar er een verband kan gevonden worden tussen de oude en de nieuwe identiteit.

Wordt de bijzondere bescherming beëindigd, hetzij omdat de dreiging is verdwenen, hetzij omdat de bepalingen van het memorandum werden geschonden, dan behoudt de getuige zijn nieuwe identiteit. De reden hiervoor is tweeledig: enerzijds zullen er inmiddels ook rechtsgevolgen voortvloeien uit de nieuwe identiteit van de getuige (b.v. kinderen die geboren zijn na de identiteitswissel, hebben enkel de nieuwe naam van de getuige; de getuige kan een lening zijn aangegaan, enz.); anderzijds is de wijziging van identiteit een zo complexe procedure dat het aangewezen is deze zoveel mogelijk te vermijden. Wel wordt de link tussen de oude en de nieuwe identiteit bekendgemaakt, wat de mogelijke nadelen van het behoud van de nieuwe identiteit tenietdoet. Immers kan de getuige dan zo nodig gedagvaard worden voor feiten of verbintenissen die dateren van vóór de identiteitswissel (b.v. wanneer hij schulden niet afbetaalt die dateren van die periode); bij een strafrechtelijke procedure voor misdrijven gepleegd na de identiteitswissel kan rekening gehouden worden met veroordelingen die hij onder zijn voormalige identiteit heeft opgelopen, enz. De getuige dient dan gedagvaard te worden onder zijn nieuwe naam, doch bij de getuigenbeschermingsdienst kan een bewijs bekomen worden van zijn oude identiteit.

b. Maatregelen van hulp en bijstand

Wanneer een persoon bijzondere bescherming dient te krijgen, heeft dit verstrekende economische, sociale en psychologische gevolgen: hij dient zijn hele hebben en houden achter te laten; hij kan niet langer zijn job uitoefenen; hij dient met heel wat familieleden en vrienden te breken en komt terecht in een totaal nieuwe omgeving.

Teneinde de diverse problemen op te vangen waarmee deze personen zich geconfronteerd zien, dient bij de bijzondere bescherming ook in bepaalde hulpmaatregelen te worden voorzien. Meer bepaald moeten zij psychologische begeleiding kunnen krijgen en hulp bij het zoeken naar een job. De getuige moet bovendien op financiële steun kunnen rekenen zolang hij niet zelf in zijn eigen onderhoud en dat van zijn familie kan voorzien.

Deze hulpmaatregelen maken deel uit van de bijzondere bescherming. Wanneer de bijzondere bescherming wordt beëindigd, hetzij omdat er geen gevaar meer dreigt, hetzij omdat de getuige de bepalingen van het memorandum niet heeft nageleefd, hetzij omdat wordt overgegaan naar een regime van gewone bescherming, dan vervallen de hulpmaatregelen dus automatisch ook.

1° Economische ondersteuning

De economische bijstand die verleend wordt aan de getuigen en hun familie dient voornamelijk om hun integratie in de gemeenschap te vergemakkelijken en aldus hun veiligheid te garanderen.

- Financiële hulpmaatregelen

Wanneer getuigen zich aan bijzondere beschermingsmaatregelen dienen te onderwerpen, moeten zij zo nodig financiële steun kunnen genieten. Over de financiële hulpmaatregelen wordt, net als over de beschermingsmaatregelen zelf, beslist door de Getuigenbeschermingscommissie. Zij kunnen enkel worden toegekend aan de getuige zelf, niet aan zijn familie.

De commissie stelt een maandelijks uitkering vast, waarvan het bedrag afhankelijk is van de gezinslasten van de getuige enerzijds (afhankelijk van o.m. het aantal – gereleerde – gezinsleden, leeftijd, activiteiten en gezondheidstoestand van getuige en gezinsleden of schulden) en de eigen middelen waarover hij kan beschikken anderzijds. Bij de toekenning van deze uitkering kunnen desgewenst een aantal samenstellende bedragen worden onderscheiden, waarvan sommige uitdrukkelijk voor precieze doeleinden worden bestemd, b.v. voor het betalen van onderhoudsgelden. De commissie kan ook beslissen om in plaats van een maandelijks uitkering toe te staan, een éénmalig bedrag toe te kennen waarmee de getuige een zelfstandige activiteit kan opstarten zodat hij verder zelf in zijn onderhoud kan voorzien. Ten slotte kan een bijzondere financiële bijdrage toegekend worden voor specifieke doeleinden die de Getuigenbeschermingscommissie opportuun acht, b.v. een bijdrage in de kosten van een opleiding of een begrafenis.

De procedure van toekenning, wijziging en beëindiging van de financiële hulpmaatregelen is identiek aan deze voor de toekenning, wijziging en beëindiging van beschermingsmaatregelen. Wijziging van de financiële hulpmaatregel zal bijvoorbeeld plaatsvinden wanneer het door de commissie bepaalde bedrag ontoereikend blijkt om in de normale behoeften van de getuige te voorzien of wanneer de gezinssituatie van de getuige wijzigt. De financiële hulpmaatregelen zullen beëindigd worden in geval van beëindiging van de bescherming, of wanneer de getuige zelf in zijn onderhoud kan voorzien of had kunnen voorzien, doch dit door eigen toedoen heeft verhinderd. Ook wanneer de getuige gedeelten van zijn maandelijks uitkering, dan wel een bijzondere financiële bijdrage aanwendt voor andere doeleinden dan waarvoor zij werden toegekend, kan dit leiden tot beëindiging of wijziging van de financiële hulpmaatregelen.

- Tussenkost bij de uitoefening van verworven pecuniaire rechten

Zoals opgemerkt dient de Getuigenbeschermingscommissie de financiële vergoeding voor de getuige te bepalen, rekening houdend met de eigen middelen waarover hij kan beschikken. Hoe groter de inkomsten van de getuige uit andere private of openbare bronnen, hoe minder het budget voor de getuigenbescherming wordt belast. Hierbij wordt ook rekening gehouden met de middelen van de samen met hem gereleerde familieleden. Het is dus raadzaam de getuige en zijn familieleden maximaal in staat te stellen om de pecuniaire rechten uit te oefenen die zij hebben verworven vóór zij aan de bijzondere beschermingsmaatregelen werden onderworpen. Dit is ook redelijk, gelet op het feit dat de getuige omgekeerd al zijn gevestigde pecuniaire plichten moet blijven vervullen, bij gebreke waaraan de bescherming kan opgeheven worden. Het recht op tussenkost bij de uitoefening van verworven pecuniaire rechten vloeit daarom van rechtswege

voort uit de toekenning van de bijzondere bescherming. Er is dus geen specifieke beslissing van de Getuigenbeschermingscommissie voor nodig.

Alhoewel de getuige zijn volledige patrimonium dient achter te laten wanneer hij in het beschermingsprogramma wordt opgenomen, kan de commissie, met toestemming van de getuige, opdragen dat dit door de getuigenbeschermingsdienst vereffend wordt, waarna de getuige over de opbrengst hiervan kan beschikken. Bij eenvoudige relocatie zonder identiteitswijziging dient voorzien te worden dat de getuige in het bezit gesteld wordt van periodieke publiek- of privaatrechtelijke uitkeringen waarop hij aanspraak kan maken, zoals socialezekerheidsuitkeringen waarop hij reeds gerechtigd was vóór de relocatie, onderhoudsgelden, uitkeringen van een levensverzekering of lijfrenten. In geval van verandering van identiteit zorgt de getuigenbeschermingsdienst ervoor dat publiekrechtelijke periodieke uitkeringen waarop de getuige recht had onder zijn vroegere identiteit, op een veilige wijze overgedragen worden naar zijn nieuwe identiteit. Hier zal de interdepartementale werking van de getuigenbeschermingsdienst een belangrijke troef betekenen.

Al het voorgaande geldt *mutatis mutandis* ook voor de samen met de getuige gerelocerde familieleden.

2° *Psychologische begeleiding*

Ervaringen in Italië en de Verenigde Staten hebben aangetoond dat de meeste getuigen die opgenomen zijn in het getuigenbeschermingsprogramma, kampen met psychische problemen. Deze problemen zijn het gevolg van het feit dat de getuigen uit hun vertrouwde omgeving worden weggerukt en in een nieuwe gemeenschap worden geplaatst waar ze niemand kennen. Ze mogen geen contact meer opnemen met hun niet-gerelocerde familieleden en kennissen en daarom stappen vele getuigen vrijwillig uit het programma. Om deze reden is het essentieel dat de getuigen een goede psychologische begeleiding krijgen.

Wanneer een persoon bijzondere bescherming krijgt, dient dit automatisch recht te geven op psychologische bijstand. Ook hier is dus geen specifieke beslissing van de Getuigenbeschermingscommissie voor nodig.

Er zou een psycholoog aangesteld moeten worden die permanent ter beschikking staat van de getuigen en hun familieleden zodat ze een beroep op hem kunnen doen telkens ze er nood aan hebben. Het zou ook aangewezen zijn een aantal maatschappelijk assistenten toe te wijzen aan de gerelocerde getuigen om hen bij te staan bij hun reïntegratie in de nieuwe samenleving. Al deze personen dienen uiteraard op bijzonder zorgvuldige wijze te worden geselecteerd.

3° *Hulp bij het zoeken naar werk*

Eén van de belangrijkste taken die de getuigenbeschermingsdienst voor zijn rekening zou moeten nemen, is het zoeken of helpen zoeken naar werk voor de beschermde persoon. Het uitoefenen van een job is immers een belangrijke manier voor de betrokkene om zich te integreren in zijn nieuwe woonomgeving. Bovendien verdwijnt of vermindert de nood aan financiële steun wanneer de getuige en/of zijn familieleden over een zelfstandig inkomen beschikken. Wordt een persoon bijzondere bescherming geboden, dan dient dit daarom automatisch

recht te geven op hulp bij het zoeken naar werk, zonder dat hiertoe een specifieke beslissing van de Getuigenbeschermingscommissie vereist is.

Wanneer de getuigenbeschermingsdienst een geschikte betrekking heeft gevonden voor de beschermde persoon, is deze verplicht de betrekking te aanvaarden. Weigert hij de betrekking, dan kan de Getuigenbeschermingscommissie beslissen om de aan de getuige toegekende financiële steun te beëindigen of te verminderen, vermits diens onvermogen om in zijn eigen onderhoud en dat van zijn familie te voorzien in dergelijk geval te wijten is aan zijn eigen onwil en niet meer aan zijn positie van beschermde persoon. Wat een geschikte betrekking is, dient te worden gewaardeerd met inachtneming van de opleiding en de aard van de vroegere werkervaringen van de betrokkene. De inkomsten die deze vroeger verwierf uit zijn arbeid zijn nochtans irrelevant bij de beoordeling.

3.3. INTERNATIONALE SAMENWERKING INZAKE BESCHERMING VAN GETUIGEN

In het kader van het onderzoeksproject werd eveneens een voorstel van een internationale modelovereenkomst uitgewerkt betreffende de samenwerking bij bescherming van personen in het kader van de bestrijding van ernstige of georganiseerde criminaliteit. Hierin wordt bepaald dat de overeenkomstsluitende partijen zullen samenwerken op drie vlakken: ze zullen moderne telecommunicatiemiddelen hanteren bij het verhoor van getuigen, ze zullen samenwerken bij de bescherming van personen die bedreigd worden in het kader van de bestrijding van ernstige of georganiseerde criminaliteit en ze zullen informatie uitwisselen tussen hun respectieve autoriteiten over elk verwacht of gepleegd misdrijf dat in verband staat met de dreiging ten aanzien van personen die beschermd worden indien er internationale bijstand noodzakelijk is om deze dreiging te voorkomen. De aangezochte overeenkomstsluitende partij is verplicht de persoon die in de verzoekende staat de status heeft verkregen van beschermde getuige, te reloceren en te beschermen of, voorzover zijn nationaal recht in dergelijk programma voorziet, deze persoon op te nemen in een beschermingsprogramma dat ruimere beschermings- en steunmaatregelen toelaat.

4. Afname van verhoor d.m.v. audiovisuele middelen

In het onderzoeksrapport is eveneens een wettelijke regeling ontworpen die toelaat personen op afstand te horen. Deze werd maximaal afgestemd op de vereisten die terzake worden geformuleerd door de Overeenkomst betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie⁵⁹

59. RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, Akte van de Raad tot vaststelling, overeenkomstig art. 34 van het Verdrag betreffende de Europese Unie, van de Overeenkomst betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de Lidstaten van de Europese Unie, 7846/1/00 REV 1 COPEN 32 COMIX 342, Brussel, 22 mei 2000, 16-21.

en door het Voorontwerp van het aanvullend protocol bij het Europees verdrag inzake wederzijdse rechtshulp in strafzaken.⁶⁰

De artikelen 10 en 11 van de Overeenkomst betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, voorzien respectievelijk het verhoor per videoconferentie en dat per telefoonconferentie.

Een persoon die zich op het grondgebied van een Lidstaat bevindt, kan door de rechterlijke autoriteiten van een andere Lidstaat per videoconferentie verhoord worden indien het niet wenselijk of mogelijk is dat hij in persoon op zijn grondgebied verschijnt. Laatstgenoemde Lidstaat zal hiervoor een gemotiveerd verzoek moeten indienen bij de aangezochte Lidstaat. De aangezochte staat kan hierin toestemmen indien een dergelijk verhoor niet strijdig is met fundamentele beginselen van zijn recht en als hij over de technische middelen beschikt voor een videoconferentie. Is dit laatste niet het geval, dan kunnen deze middelen in onderlinge overeenstemming ter beschikking gesteld worden door de verzoekende Lidstaat.

Bij het verhoor moet een rechterlijke autoriteit aanwezig zijn van de aangezochte Lidstaat, die de vaststelling van de identiteit van de te verhoren persoon verzekert en die erop dient toe te zien dat de fundamentele beginselen van zijn recht in acht genomen worden. Het verhoor wordt afgenomen door de rechterlijke autoriteit van de verzoekende Lidstaat overeenkomstig het nationale recht van die Lidstaat. De naam van deze rechterlijke autoriteit dient te worden vermeld in het verzoek.

Daarnaast kan toegestaan worden dat een verhoor per teleconferentie wordt afgenomen, indien getuigen en deskundigen die zich op het grondgebied van een Lidstaat bevinden, dienen verhoord te worden door de rechterlijke autoriteiten van een andere Lidstaat.

De artikelen 4 en 4bis van het Voorontwerp van het aanvullend protocol bij het Europees verdrag inzake wederzijdse rechtshulp in strafzaken behandelen respectievelijk de video- en de telefoonconferentie. Deze bepalingen zijn nagenoeg identiek aan de bepalingen van de Overeenkomst betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken van de Europese Unie.

Rekening houdend met deze bepalingen werd in het Belgische ontwerp voorzien dat het verhoor per videoconferentie kan toegestaan worden bij het verhoor van bedreigde getuigen aan wie de Getuigenbeschermingscommissie een beschermingsmaatregel heeft toegestaan, en van getuigen, deskundigen en verdachten die in het buitenland verblijven, wanneer terzake wederkerigheid is verzekerd, en dit telkens het niet wenselijk of mogelijk is dat de te verhoren persoon persoonlijk verschijnt. Over het verhoren van een getuige per videoconferentie kan tijdens de onderzoeksfase beslist worden door de procureur des Konings (opsporingsonderzoek), hetzij door de onderzoeksrechter (gerechtelijk onderzoek); tijdens de vonnisfase beslist de rechtbank, dan wel de voorzitter van het Hof van Assisen op gemotiveerd verzoek van respectievelijk de procureur des Konings of de procureur-generaal. De persoon die via videoconferentie is gehoord, wordt geacht verschenen te zijn en aan de oproeping te hebben vol-

60. EUROPEAN COMMITTEE ON CRIME PROBLEMS, Preliminary Draft Second Additional Protocol to the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters, Straatsburg, 14 juni 2000.

daan. De vonnisrechter kan op gemotiveerd verzoek van het openbaar ministerie ook beslissen om beeld- of stemvorming toe te staan.

De toepassingsmodaliteiten bij een gesloten televisiecircuit zijn identiek aan degene die gelden voor de videoconferentie. Enkel het personeel toepassingsgebied is beperkter: de in het buitenland verblijvende getuigen, deskundigen en verdachten dienen hier logischerwijze van uitgesloten te worden.

Verhoor per teleconferentie kan toegestaan worden aan beschermde getuigen aan wie de Getuigenbeschermingscommissie een beschermingsmaatregel heeft toegestaan, en aan getuigen of deskundigen die in het buitenland verblijven, wanneer terzake wederkerigheid is verzekerd, en dit opnieuw telkens het niet wenselijk of mogelijk is dat de betrokkene in persoon verschijnt. De bevoegdheid om dergelijk verhoor toe te staan ligt, net zoals bij de videoconferentie, naar gelang van het geval bij de procureur des Konings, de onderzoeksrechter of de vonnisrechter. De persoon die via een teleconferentie is gehoord, wordt geacht te zijn verschenen en aan de oproeping te hebben voldaan. De vonnisrechter kan op gemotiveerd verzoek van het openbaar ministerie ook beslissen om stemvorming toe te staan.

Ingeval een verhoor op afstand wordt afgenomen, is steeds een officier van gerechtelijke politie (of tijdens de onderzoeksfase eventueel een politieambtenaar die nominatief door de procureur des Konings of de onderzoeksrechter wordt aangeduid), of, wanneer de te horen persoon zich in het buitenland bevindt, een buitenlandse justitiële autoriteit aanwezig bij de te horen persoon die de identiteit van deze persoon vaststelt.

De procureur des Konings en de onderzoeksrechter kunnen daarnaast beslissen om over te gaan tot audiovisuele of auditieve opname van een verhoor van een getuige, mits uitdrukkelijke motivering waarom ze dit aangewezen achten. Het verhoor dient, naargelang het geval, geleid te worden door de procureur des Konings of de onderzoeksrechter zelf, m.a.w. door de persoon die de audiovisuele of auditieve opname ervan heeft geautoriseerd, of door een nominatief door hem aangeduide politieambtenaar. De audiovisuele of auditieve opname van het verhoor kan worden afgespeeld ter terechtzitting, behalve voor het Hof van Assisen. Het afspelen van de opname kan namelijk niet gelijkgesteld worden aan een persoonlijke verschijning. Ook de rechter ten gronde, met uitzondering van het Hof van Assisen, kan de audiovisuele of auditieve opname van een verhoor bevelen. Dergelijke opname kan bijvoorbeeld nuttig zijn tijdens de procedure in hoger beroep.

5. Besluit

Op basis van de bevindingen van het door de Universiteit Gent, in samenwerking met de *Université Libre de Bruxelles*, uitgevoerde onderzoek, werden twee voorontwerpen van wet ingediend bij de Raad van State, respectievelijk betreffende *een regeling voor de bescherming van bedreigde getuigen en het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media*. Inmiddels heeft de Minister van Justitie de bemerkingen op het voorontwerp inzake de bescherming van getuigen ontvangen. Het blijft afwachten welke opties uiteindelijk zullen worden weerhouden.